

opusdei.org

Universitat Autònoma de Catalunya "Memòria ingènua"

Llibre escrit per Alfons Balcells Gorina (1915-2002), publicat per l'editorial La Formiga d'Or.

24/12/2010

El 1931, a Espanya s'havia proclamat la República, i era a punt d'aprovar-se la nova Constitució, que pretenia fer de l'Estat una reedició llatina de l'Alemanya liberal de Weimar. I justament en aquella Alemanya

liberal, en aquells dies, el partit nazi ja era el segon en representació parlamentària al Reichstag, amb sis milions i mig de vots i 107 escons. Es covava el drama.

Com aquí. Els autors de la Constitució espanyola van cometre l'error de plantar-se, en el terreny religiós, en una postura de confrontació directa i institucional amb l'Església. I així, la divisió que hi havia entre l'Espanya real i l'oficial, que era sobretot de tipus polític i social, en comptes de ser definitivament superada amb les armes democràtiques, fou agreujada per una altra divisió, la religiosa, feta amb criteris diferents, però igualment profunda. I per tant, els problemes de fons no es resolgueren.

La Universitat de Barcelona, a la facultat de medicina de la qual em vaig incorporar el mes de setembre de 1931, formava part en qualsevol

cas d'un sistema antic, arcaic, periclitat, que aviat havia de morir. Molts professors burocratitzats, alumnes poc motivats i força indisciplinats, una vida universitària allunyada de la realitat social, politització creixent, totes les classes en castellà...

L'adveniment de la República i la creació de la Generalitat, el mes d'abril, havien obert portes als canvis que necessitava el món universitari. I l'any següent, en efecte, naixeria la Universitat Autònoma de Catalunya, que miraria de fer net de tot el desori. Un altre cop, però, potser ja era massa tard.

Pompeu Fabra era el president del Patronat de la UAC, en el qual hi havia representants de la Generalitat i de l'Estat. Els primers, a més de Fabra, eren August Pi i Sunyer, Domingo Barnés, Josep Xirau i Joaquim Balcells (catedràtic de llatí, i

cosí del meu pare), que fou nomenat secretari. Els representants de l'Estat foren Cándido Bolívar, Américo Castro –que va dimitir de seguida–, Gregorio Marañón –catedràtic d'endocrinologia de Madrid des de l'any 31–, Antoni Trias i Pujol i García Banús. El rector va ser l'historiador i arqueòleg Pere Bosch i Gimpera. Tant l'Estat com la Generalitat van voler escollir representants de prestigi, i alhora de procedències plurals.

Cal reconèixer que no tothom estigué d'acord amb el poder absolut que tingué el Patronat. N'hi havia que parlaven irònicament del “Patronat Autònom de Catalunya”, o en criticaven l'exclusiva composició d'intel·lectuals i professors, i demanaven que hi fossin representats altres estaments socials. Però la gestió d'aquell equip va ser, gairebé sense excepcions, molt

adequada per al que es pretenia, i també digna i prudent.

El professorat es va renovar: s'elegia per mèrits propis. Hi hagué professors agregats, que podien ser triats per fer-se càrrec d'una càtedra sense haver de passar per l'abans preceptiu, i força vegades corrupte, sistema de concurs-oposició; i professors lliures, que feien les classes al mateix lloc on treballaven. Els alumnes podien, doncs, seleccionar el professor d'algunes matèries, ja que existien diversos titulars possibles.

Les assignatures podien ser curtes, mitjanes o llargues, depenent de si duraven un mes i mig o dos, un trimestre o un curs sencer. Cada dia tocaven dues matèries, amb tres hores seguides de classe cada una (teoria, primer, i pràctiques o seminari, a continuació).

Des de segon curs, any que es començà a aplicar la reforma, els companys em van escollir delegat de curs. Les relacions dels alumnes amb els professors eren força democràtiques, ja que els representants dels alumnes, un per curs, participàvem a les reunions del claustre, amb veu i vot.

S'havia suprimit la matrícula lliure, de manera que l'assistència a classe era obligada. Per poder presentar-se als exàmens, calia el certificat d'escolaritat. Els exàmens finals eren pocs, només cinc per als sis anys d'estudis, perquè s'agrupaven les diferents assignatures en un sola prova, duríssima, al final del curs acadèmic. Abans de començar els estudis, es feia una prova d'ingrés, i en acabar-los, una darrera prova d'aptitud professional.

És veritat que hi va haver estudiants que van marxar de Barcelona, en

posar-se en marxa l'Autònoma: uns, pocs, perquè deien que no entenien el català, però la majoria, ben catalans, perquè volien defugir les noves exigències, l'escolaritat preceptiva, l'esforç indubtablement més gran que el nou sistema imposava. Pel que fa a les classes en català, cal dir que hi hagué professors que continuaren ensenyant en castellà, si més no a medicina: Soria, Salvat, Ferrer i Cagigal, entre d'altres.

Certament, amb la supressió de la matrícula lliure es determinava –i no hi hauria excepcions, segons la llei– el nombre just d'anys en què s'havia de fer la carrera. Això no permetia fer dos cursos alhora i també va espantar els bohemis de la universitat, però al mateix temps dificultà que poguessin estudiar els qui compatibilitzaven estudis i feina –perquè s'havien de guanyar la vida–

i fins aleshores s'ho anaven fent de mica en mica.

Un dels canvis més renovadors fou el del professorat, ja que es va fomentar la incorporació a l'ensenyament de personalitats de reconegut prestigi, per nomenament directe, sense que això els tregués del seu lloc de treball habitual. Així es va fer a medicina amb Barraquer, Ribes i Ribes, Martínez García, Corachan, Esquerdo i d'altres de l'Hospital de Sant Pau; Pere Domingo, de l'Institut Municipal d'Higiene; Rodríguez Arias, del Neurològic; Gómez Marqués, de l'Hospital del Sagrat Cor; Mira, del Psiquiàtric... Hi havia també encarregats de curs, i ajudants lliures, com Josep Trueta, que treballava amb Corachan fins que l'any 35 va ser nomenat cap del servei de cirurgia de l'hospital de Sant Pau.

Aquesta diàspora del campus, com es va anomenar, comportà una gran varietat de categories i contractes diferents i adaptats a cada cas, que ampliaven molt el professorat, les instal·lacions, la casuística i les experiències fora del claustre acadèmic. I s'hi afegia la possibilitat, inèdita fins aquell moment, de seleccionar els professors. El campus universitari s'havia estès per tot Barcelona.

El fet de poder triar els professors em va permetre estudiar amb els que més m'interessaven. Així, d'oftalmologia, en comptes d'en Soria, que era el que fins aleshores dictava oficialment l'assignatura, o d'en Barraquer, que era una altra de les opcions possibles, vaig escollir el doctor Gómez Márquez, un comunista que era molt bon docent. De cirurgia, Manuel Corachan, en lloc del doctor Antoni Trias i Pujol. De medicina interna inicialment em

vaig quedar amb qui tothom anomenava doctor «Pere Pons» –en realitat es deia Agustí, de nom: Pedro i Pons eren els cognoms–, que era el titular del Clínic, però quan vaig decidir que aquesta seria la meva especialitat, vaig anar-me'n amb l'Esquerdo, que com Corachan, treballava a Sant Pau. A microbiologia vaig triar en Pere Domingo. El doctor Domingo, germà d'en Marcel·lí, feia les classes a l'Institut d'Higiene Municipal, al parc de la Ciutadella.

Però el meu principal mestre de la carrera de medicina, i després durant molts més anys, fou el doctor Máximo Soriano Jiménez. El vaig trobar des del primer moment molt pedagògic. Era tímid, això sí, i tenia per això molt poca força en les qüestions organitzatives de la facultat. Però al meu parer, com a ensenyant era el més bo. I això que quan jo el vaig tenir l'havien posat

d'auxiliar de patologia general, i ell provenia de la mèdica.

S'havia jubilat el catedràtic de patologia general, Eusebio Oliver Aznar, i el degà va nomenar Soriano, aleshores ajudant de patologia mèdica, com a encarregat de curs. De moment, provisional. L'any 1933, com a delegat de curs al claustre, vaig proposar que es nomenés Soriano com a titular de patologia general, però no me'n vaig sortir. Fou Joan Cuatrecasas qui se'n féu càrrec. Soriano va continuar, malgrat tot, com a professor encarregat de curs.